19/02/2021

Αγία Φιλοθέη: “Όλα για τον Χριστόν”

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου

Στίς 19 Φεβρουαρίου, ἑορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας, τιμᾶ καί ὑμνεῖ τήν «Ἀρχόντισσα τῶν Ἀθηνῶν», τήν μεγάλη διδασκάλισσα τοῦ Γένους, τήν ὁσιομάρτυρα Ἁγία Φιλοθέη. Καί ὅλως ἰδιαιτέρως, λαμπρύνει τήν ἁγία μνήμη της, ὁ Καθεδρικός Ναός τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου φυλάσσεται, ὡς ἐξαιρετική εὐλογία, τό τίμιον λείψανόν της.

*

Ἀξίζει νά προσεγγίσουμε τήν ἁγία αὐτή προσωπικότητα τοῦ 16ου αἰώνα. Ἡ Ἁγία Φιλοθέη, ὑπῆρξε τέκνον τοῦ δημογέροντος τῶν Ἀθηνῶν Ἀγγέλου καί τῆς Συρίγης ἤ Συργιανῆς Μπενιζέλου, παλαιᾶς ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τοῦ κλεινοῦ ἄστεως. Κατά δέ τόν περιφανῆ ἱστοριοδίφη Δημ. Καμπούρογλου ἤ Καμπούρογλους, ὁ μέν πατέρας της, ἦταν ἐγγονός τοῦ Ἀγγέλου Μπενιζέλου, ἀκμάσαντος περί τό 1420, ἡ δέ μητέρα της εἶλκε τήν καταγωγή ἀπό τήν βυζαντινή οἰκογένεια τῶν Παλαιολόγων. Ὡς γνωστόν, τό ἔτος 1552, ὅτε ἐγεννήθη ἡ ἀρχοντοπούλα τῶν Ἀθηνῶν, ἡ

κατάσταση σ’ ὀλόκληρο τό Ἑλληνικό Γένος ὑπῆρξε δεινοτάτη. Εἶχε προηγηθεῖ καί ἡ ἅλωσις τῶν Ἀθηνῶν ὑπό τῶν Τούρκων καί τά χρόνια ὑπῆρξαν πικρότατα γιά τόν Ἑλληνισμό. Μάλιστα, ἡ ἄλλοτε ἔνδοξος Ἀθήνα ἐταλαιπωρεῖτο ἀπό φοβερές ἐπιδημίες, ἀπό ἐξισλαμισμούς, ἀπό ληστεῖες, ἀγριότητες, πολλή ἀγραμματοσύνη καί τό φοβερό βέβαια «παιδομάζωμα». Περιηγητής τοῦ ἔτους 1546, ἔγραφε χαρακτηριστικῶς, ὅτι «ἡ Ἀθήνα εἶναι τόσο ἐρημωμένη, πού φαίνεται ἀπίστευτο ὅτι ὑπῆρξε κάποτε ἔνδοξη. Δέν εἶδα πουθενά φοβερώτερο τόπο. Ἐρημιά, ξεραὶλα, ἀγκαθιές καί βάλτους». Καί ὅμως ἡ Ἁγία, μέσα σ’ ὅλες αὐτές τίς δύσκολες συνθῆκες, ἔλαμψε, δημιούργησε, στήριξε, ἐνίσχυσε τό Γένος.

Τήν ἄνοιξη τοῦ ἔτους 1523, στό Ἱ. Ναό τῆς Παναγίας τῆς Γοργοεπηκόου («μικρᾶς Μητροπόλεως») ἐβαπτίσθη καί ἀνετράφη στήν ἀρχοντική οἰκογένειά της, «ἐν παιδείᾳ καί νουθεσίᾳ Κυρίου», λαμβάνοντας ἀρίστη μόρφωση, ἑλληνική καί χριστιανική. Μετά τήν χηρεία της, μόλις εἰς ἡλικία τῶν 17 ἐτῶν, ἐκ γάμου διαρκείας τριῶν ἐτῶν, ὡς καί μετά τόν θάνατο τῶν γονέων της κατά τό ἔτος 1547, ἡ Ρεγγούλα (ἦταν τό κοσμικό της ὄνομα), ἀπεφάσισε τήν ὁλοκληρωτική ἀφιέρωση στό Θεό. Γράφει σχετικῶς ὁ Καμπούρογλου: «Πρῶτον μέν δι’ ἐν ὁράματι ἐπιταγῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου οἰκοδομεῖ Παρθενῶνα, ἐπ’ ὀνόματι τούτου τοῦτον τιμήσαντα, μέ ἱκανά κελλία καί ἄλλα ἀναγκαῖα οἰκοδομήματα καί περιοχάς καί τόν ἐπροικοδότησε μέ μετόχια καί ὑποστατικά ἱκανά πρός ἀναγκαίαν ζωοτροφίαν τῶν ἐν αὐτῷ μοναζουσῶν». Ἐκάρη μοναχή καί ἔλαβε τό μοναχικό ὄνομα Φιλοθέη.

*

Τό μοναστήρι, τό ὁποῖον ἵδρυσε ἡ ἰδία καί μέ χρήματά της εἰς τό σημεῖον, ὅπου σήμερα βρίσκεται τό Μέγαρο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, κατέστη ἀληθινό πνευματικό κέντρο λατρείας τοῦ Θεοῦ καί ἐξαίσιο πανδιδακτήριο παιδείας, τεχνῶν καί ἀγάπης γιά τόν πονεμένο λαό. Στό μοναστήρι τοῦτο μετ’ αὐτῆς, ἦλθαν καί οἱ θεραπαινῖδες τοῦ ἀρχοντικοῦ της, τίς ὁποίες εἶχε κατηχήσει καί ἐλευθέρως εἶχαν δεχθεῖ νά καροῦν καί αὐτές μοναχές, ὅπως καί ἄλλες νέες τῶν Ἀθηνῶν ἀπό πλούσιες οἰκογένειες. Ἐκτός τῆς συστηματικῆς λατρείας, τῶν ἀγρυπνιῶν, τῆς ἀσκήσεως καί τῆς προσευχῆς, ἡ Ἁγία Φιλοθέη προχώρησε στό μοναστικό της αὐτό κέντρο καί στήν ὀργανωμένη φιλανθρωπία γιά τήν ἀνακούφιση τῶν πτωχῶν, τῶν χηρῶν, τῶν ὀρφανῶν, τῶν ἀστέγων καί τῶν ἀσθενῶν. Ἔγινε ἡ ἴδια «διακόνισσα τῆς ἀγάπης»!

Γνώριζε καλά, ὅτι ὁ Ἠγαπημένος Νυμφίος τῆς ψυχῆς της, ὁ Χριστός, «οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τήν ψυχήν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Ματθ. κ’, 28). Ἤξερε, ὅτι ὁ Κύριος εἶχε ἐνδυθεῖ τό «λέντιον» τῆς διακονίας, τότε στόν Μυστικό Δεῖπνο. Ὅτι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «διηκόνει τοῖς ἁγίοις» (Ρωμ. ιε’,

25) καί ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος διηκόνησε τούς πτωχούς καί τούς ἀσθενεῖς στή «Βασιλειάδα» του καί ὁ Ἰ. Χρυσόστομος ἐγένετο γιά τούς συνανθρώπους του καί βοηθός καί συνήγορος καί τροφεύς καί πατέρας.

«Διακονία», ἦταν ἡ μεγάλη λέξη, μέ ὅλο της τό περιεχόμενο, πού δονοῦσε τό εἶναι της. Διακονία: ὡς ἄνοιγμα στόν πλησίον, ὡς ἐξυπηρέτηση τοῦ ἄλλου, ὡς γλυκειά παρηγορία τοῦ πονεμένου, ὡς ἀνακούφιση τοῦ δυστυχισμένου, ὡς ἀπό κοινοῦ ἄρση τοῦ φορτίου τῶν δυσκολιῶν, ὡς ξεχύλισμα τῆς ἀγάπης. Κάποτε μάλιστα, ὅταν ἡ πεῖνα ἦταν μεγάλη μάστιγα, ἡ ἁγία Φιλοθέη δέν δίστασε νά ἀνοίξει τίς ἀποθῆκες τοῦ μοναστηριοῦ καί νά προσφέρει τά τρόφιμα καί ὅλο τό λάδι γιά τόν πεινασμένο λαό.

*

Προσέτι, προέβη στήν ἀνέγερση, λόγω τῶν ηὐξημένων ἀναγκῶν, πλησίον τοῦ κεντρικοῦ κτιρίου τῆς Μονῆς καί ἄλλων κτισμάτων. Ἔτσι δημιούργησε νοσοκομεῖο, γηροκομεῖο, ὀρφανοτροφεῖο, ξενῶνα, αἴθουσα συσσιτίου. Τό σημαντικότερο ἔργο ἦταν ἡ ἵδρυση τοῦ «Διδακτηρίου» γιά τίς νέες ὅπου καί τίς προστάτευε ἐκ τῆς ἐξαχρειώσεως ἐκ μέρους τῶν Τούρκων. Εἰδικότερα, μερίμνησε γιά τήν ἐκμάθηση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀλλά καί τεχνῶν, ὅπως πλεκτικῆς, ὑφαντικῆς, ραπτικῆς, κεντημάτων, κ.ἄ. Εἶναι ἡ πρώτη περίπτωση μετά τήν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἱστορεῖται εἰς Ἀθήνας, ἐπαγγελματική σχολή γιά νεάνιδες. Παράλληλα, ἡ Ἁγία προστάτευσε ἄγαμες μητέρες, κατόρθωσε καί ἐξαγόρασε αἰχμαλώτους καί τούς ἐλευθέρωσε, ἐπλήρωσε φόρους πολλῶν πτωχῶν ραγιάδων, ἀπελευθέρωσε κρατουμένους καί ἰδίᾳ προφύλαξε πολλούς χριστιανούς ἀπό τούς φοβερούς ἐξισλαμισμούς. Δικαίως, συνεπῶς, δυνάμεθα νά ἰσχυρισθοῦμε, ὅτι τόν 16ο αἰῶνα, εἴχαμε μία «καινούργια Βασιλειάδα» στήν σκλαβωμένη Ἀθήνα, ἕνα σπουδαιότατο κατόρθωμα πολιτισμοῦ, ἀγάπης καί προνοίας. Τό ἴδιο πνεῦμα ἀγάπης ἐπικρατοῦσε καί στά Μετόχιά της (Πατήσια– Καλογρέζα-Σαλαμῖνα-Αἴγινα-Κέα) ὅπου κατέστησαν καί αὐτά καταφύγια στοργῆς γιά πολλές ψυχές τοῦ δούλου Γένους. Ἡ ὀνομασία «Καλογρέζα», εἶναι ἀπό τήν ἐκεῖ ὕπαρξη τοῦ Μετοχίου της, ἡ «καλή γραῖα», ἡ «καλογριά». Καί τό Ψυχικό, φέρει τήν ὀνομασία ἀπό τό «ψυχικό» πού ἔκαμνε μέ τό πηγάδι πού εἶχε σέ κτῆμα της ἐκεῖ στήν περιοχή καί ἔπιναν νερό οἱ διαβάτες.

*

Καί ὅλα αὐτά τά ἐπέτυχε, γιατί ἔμεινε πιστή ἄχρι θανάτου, πιστή στόν Κύριό της, στόν Ἠγαπημένο Νυμφίο τῆς ψυχῆς της, μέχρι τό βράδυ ἐκεῖνο, πού οἱ Τοῦρκοι κατακτητές τήν συνέλαβαν, τήν ἔδειραν καί τήν βασάνισαν. Ἦταν τό βράδυ τῆς ἀγρυπνίας γιά τόν ἕτερο μεγάλο Ἅγιο τῶν Ἀθηνῶν, τόν Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη.

Καί σ’ ἐκείνη τήν ἀγρυπνία τήν ἄφησαν λιπόθυμη, ἀναίσθητη, γιά νά παραδώσει μετά ἀπό λίγους μῆνες τό πνεῦμα της στόν Κύριο, στίς 19 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1589. Αὐτό, πού δονοῦσε τήν ἐκλεκτή ψυχή τῆς ὁσιομάρτυρος Φιλοθέης ἦταν: «Ὅλα γιά τόν Χριστό»!

Ἡ ὁσιομάρτυς, ἡ ἁγία Φιλοθέη, δέν εἶναι τυχαία μορφή, ἀναξία μελέτης καί ἄνευ προσφορᾶς στόν ἐν γένει Ἑλληνικό πολιτισμό. Ὑπέροχη φυσιογνωμία πού ἀκτινοβολεῖ στό πνευματικό στερέωμα τῶν ἁγίων γυναικῶν τῆς Ἐκκλησίας μας. Πολύτιμο μαργαριτάρι τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεώς μας, τῆς ἀρετῆς καί τῶν ἔργων. Πρόκειται γιά μία ἰσχυρά μαρτυρία τοῦ πνεύματος καί τοῦ πολιτισμοῦ.

Θεωροῦμε καί ἐμεῖς, οἱ σύγχρονοι νεοέλληνες καί ἰδίᾳ οἱ Ἀθηναῖοι, ἱερότατο τό χρέος, ὄχι μόνο νά τιμοῦμε τήν μεγάλη αὐτή Ἁγία μεθ’ ὑψηλοῦ πνευματικοῦ φρονήματος, ἀλλά καί νά ἐμπνεόμεθα, καθ’ ὅτι, ἡ μοναχή, ἡ διδασκάλισσα, ἡ «Κυρά τῶν Ἀθηνῶν», ἡ Ἁγία Ἀρχόντισσα, ἡ Ὁσία καί Μάρτυς, Ἁγία Φιλοθέη ἡ Ἀθηναία, πράγματι, εἶναι ἕνας ἀτίμητος ἀληθινός θησαυρός, ἕνα πρότυπο διακονίας γιά τόν σύγχρονο ἄνθρωπο, ἕνα διαμάντι τῶν ὑψηλῶν ὁραμάτων καί ἰδανικῶν. Τῷ ὄντι, «τό κλέος τό μακάριον κέρδισε», ἡ Ἁγία Φιλοθέη, ἡ Ἀθηναία.